

**Európa Tanács
Miniszteri Bizottság**

**A Miniszteri Bizottság
Rec (2005)4 sz. Ajánlása a tagállamok részére
az európai romák és utazók lakhatási körülményeinek javítására**

(Elfogadta a Miniszteri Bizottság 2005. február 23-án a 916. nagykövetségi szintű ülésén)

A Miniszteri Bizottság,
összhangban az Európa Tanács Alapszabálya 15.b. cikkelyével,

Figyelembe véve, hogy az Európa Tanácsnak az a célja, hogy nagyobb fokú egyenlőséget valósítson meg a tagjai között, és ezt a célt különösen a társadalmi kohézió területén folytatott közös cselekvéssel lehet követni;

Elismerve, hogy a romák/cigányok és utazók a többi európai néphez hasonlóan hozzájárultak az európai kultúrához és értékekhez, továbbá elismerve, hogy ezen alap ellenére a romák/cigányok és utazók az élet minden területén széles körű hátrányos megkülönböztetést tapasztalnak;

Felismerve, hogy sürgetően szükséges új stratégiákat kialakítani az Európa szerte élő roma/cigány és utazó közösségek életkörülményeinek javítására abból a célból, hogy biztosítva legyen számukra az esélyegyenlőség mind olyan területeken, mint például az állampolgári és a politikai részvétel, mind az olyan fejlesztési ágazatokban, mint a lakhatás, oktatás, foglalkoztatás és egészségügy;

Szem előtt tartva, hogy a romák/cigányok és utazók lakhatással kapcsolatos problémáinak kezelését illetően olyan átfogó intézkedésekre van szükség, amelyek annak felismerésén alapulnak, miszerint a romák/cigányok és utazók lakáshelyzete számos más elemre, így életük gazdasági, oktatási, szociális és kulturális aspektusaira, valamint a rasszizmus és a diszkrimináció elleni küzdelemre is hatással van;

Szem előtt tartva a roma/cigány és utazó közösségek saját helyzetük jobbítása érdekében nem kellően kihasznált képességeit, különösen a lakhatás terén;

Szem előtt tartva, hogy egyes tagállamok nem alakítottak ki, vagy nem valósítanak meg olyan, körültekintően megfogalmazott országos hatályú jogszabályt a lakáspolitikai terén, amely szabályozná többek között a lakhatás terén előforduló diszkriminációt, zaklatást, bojkottot, a gettósodást, a faji vagy lakóhely szerinti szegregációt és a nomád, félnomád roma/cigány és utazó közösségekkel szembeni egyéb diszkriminációs eseteket, vagy a lakáskörülmények terén fennálló egyenlőtlen viszonyokat, illetve a lakáshoz jutás – szociális lakás, bérlakás, házilagos kivitelezésben megvalósuló vagy szövetkezeti építkezés – eseteit;

Felidézve a vonatkozó nemzetközi dokumentumok lakhatással kapcsolatos rendelkezéseit, így az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát (25. 1. cikkely) a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát (11.1. cikkely), az Egyesült Nemzetek Lakhatási Irányelveit (melyeket 1996-ban Isztambulban fogadtak el), az Új Évezred Városairól és Egyéb Településeiről szóló Nyilatkozatot (melyet 2001. június 6-8-án New

Yorkban az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének a Lakhatási Irányelvek teljes körű felülvizsgálatára és végrehajtásuk értékelésére összehívott rendkívüli ülésén fogadtak el), az Európa Tanács 1961. évi Szociális Kartáját (ETS 35. sz.) (16. cikkely), annak 1988-ból származó Kiegészítő Jegyzőkönyvét (ETS 128. sz) (4. cikkely) és az 1996-os Felülvizsgált Európai Szociális Kartát (ETS 163. sz) (31. cikkely);

Tekintetbe véve a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezményt (ETS sz. 157);

Szem előtt tartva a 2000/4. sz. miniszteri bizottsági ajánlást a roma/cigány gyermekek oktatásáról Európában, valamint a 2001/17. sz. ajánlást a romák/cigányok és utazók gazdasági és a foglalkoztatási helyzetének javításáról Európában;

Szem előtt tartva a Parlamenti Közgyűlés 1969/563. sz. és a 1993/1203. sz. ajánlásait, amelyekben a romák/cigányok lakáskörülményeiről is említés történik;

Szem előtt tartva az Európa Tanács Helyi és Regionális Hatóságok Kongresszusának az európai romák/cigányok helyzetével kapcsolatos, 1981/125. sz., 1995/16. sz. és 1993/249. sz. Határozatait, illetve 1995/11. sz. Ajánlását;

Szem előtt tartva a Rasszizmus és Intolerancia Ellenes Európai Bizottság 3. sz. Általános Ajánlását a romákat/cigányokat Európában érő rasszizmusról és diszkriminációról;

Megelégedéssel üdvözölve a Hátrányos Helyzetűek Lakáshoz Jutásáról a lakhatással foglalkozó Szakértői Csoport által készített irányelveket, valamint a Parlamenti Közgyűlés 2001/1505. sz. Ajánlását a hátrányos helyzetű városrészek felújításáról Európában;

Szem előtt tartva az Európai Unió Tanácsa által 2000. június 29-én elfogadott 2000/43/EC. sz. Irányelvet a személyek közötti egyenlő, faji vagy etnikai származástól független bánásmód elvének alkalmazásáról;

Szem előtt tartva, hogy az alkotmányos berendezkedés, a jogi hagyományok és a felelősség megosztása eltérő az Európa Tanács egyes tagállamaiban, ami a jelen ajánlás eltérő végrehajtását eredményezheti,

Azt ajánlja, hogy a tagállamok kormányai a lakáspolitikai tervezésénél, végrehajtásánál és ellenőrzésénél:

- tekintsenek iránymutatásként a jelen ajánlás mellékletében megfogalmazott alapelvekre;
- a megfelelő országos csatornákon keresztül irányítsák illetékes szerveik figyelmét a jelen ajánlásra.

I. Meghatározások

A jelen szövegben használt „roma” kifejezés roma/cigány és utazó közösségeket jelent, amely alatt e sokszínű közösségek valamennyi csoportja értendő.

A „lakhatás” a jelen ajánlás tekintetében a lakás, szállás különböző formáit, így házakat, lakókocsikat, mobil otthonokat és állomásozóhelyeket jelent.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete által elfogadott Lakhatási Irányelvek 60. cikkelyében olvasható „megfelelő lakhatás” meghatározást a jelen szöveg szempontjából figyelembe kell venni: „A megfelelő lakhely többet jelent, mint fedelelet. Magában foglalja a magánlakás sérthetlenségéhez való jogot; a megfelelő életteret; megközelíthetőséget; megfelelő biztonságot; a használat biztonságát; stabil épületszerkezetet és tartósságot; megfelelő fényviszonyokat; fűtést és szellőztetést; megfelelő alpinfrastruktúrát; így vízellátást, egészségügyi ellátottságot és hulladékszállítást; megfelelő minőségű környezetet és egészségügyi viszonyokat; és végül munkahelyek és egyéb alapvető jelentőségű intézmények megfelelő megközelíthetőségét: ezek mindegyikét megfizethető áron kell elérhetővé tenni.”

Szintén figyelembe veendő az Egyesült Nemzetek Szervezete Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogokkal Foglalkozó Bizottságának a megfelelő lakhatásról szóló 4. sz. Általános Magyarázata.

Az átmeneti, illetve állomásozóhelyek olyan helyekre utalnak, ahol az elhelyezésre váró vagy tovább vándorló utazókat fogadják be.

II. Alapelvek

Integrált lakáspolitikai

1. A tagállamok gondoskodjanak arról, hogy az általános lakáspolitikai keretében helyet kapjanak a romákat célzó megfelelő és integrált lakásprogramok. A szegénység elleni küzdelmet célzó nemzeti intézkedések részeként a tagállamok biztosítsanak megfelelő eszközöket az említett lakáspolitikai megvalósításához.

A diszkriminációmentesség elve

2. Tekintettel arra, hogy a romák továbbra is az európai népesség leginkább hátrányos helyzetű csoportjaihoz tartoznak, a nemzeti lakáspolitikák minél sürgősebben és a diszkriminációmentesség elvét figyelembe véve találjanak megoldást a romák speciális problémáira.

Az életforma megválasztásának szabadsága

3. A tagállamok biztosítsák minden ember számára a letelepedett vagy nomád életforma közötti szabad választás lehetőségét. A rendelkezésre álló forrásokkal, mások jogaival, valamint az építésügyi, tervezési és a tulajdonszerzésről rendelkező jogszabályokkal összhangban, az országos, regionális vagy helyi hatóságoknak biztosítaniuk kell az ezen életformákhoz szükséges valamennyi feltételt.

Megfelelő és megfizethető lakás

4. A tagállamok mozdítsák elő és védjék a megfelelő lakhatáshoz való, mindenkit megillető jogot, és megfelelően kialakított és kezdeményező lakáspolitiká révén valósítsák meg az esélyegyenlőséget a romák számára a lakáshoz jutás terén, különös tekintettel a megfizethető lakhatásra és szolgáltatásokra.

A kirekesztettség és a gettósodás megakadályozása

5. A romák gettósodása és a többségi társadalomtól való elkülönülése elleni küzdelem érdekében a tagállamok akadályozzák meg, tiltsanak be, illetve szükség esetén vonjanak vissza minden olyan országos, regionális vagy helyi politikát vagy kezdeményezést, amely azt célozza, hogy a romák nem megfelelő vagy veszélyes helyeken telepedjenek le, vagy amely etnikai hovatartozásuk alapján ilyen területekre száműzi őket.

Részvétel

6. A tagállamok lehetőségeikhez mérten tegyék lehetővé a roma közösségek vagy szervezetek számára a lakáshelyzetük javítását célzó programok és politikák kialakításában, tervezésében, végrehajtásában és ellenőrzésében való részvételt.

Partnerség

7. A tagállamok a helyi, regionális és országos szervekkel való partneri kapcsolat megerősítése által ösztönözzék és segítsék elő széles körben a roma közösségek képességfejlesztését és képessé tételét az őket érintő lakáspolitiká alakításában.

A tagállamok tegyék lehetővé, hogy a roma közösségek tagjai a folyamat aktív résztvevői lehessenek.

Koordináció

8. A tagállamok biztosítsanak megfelelő együttműködést a lakáspolitiká terén egyrészt az illetékes országos, regionális és helyi szervek között, másrészt a roma népesség és a többséget képviselő, e téren tevékenykedő szervezetek között.

A regionális és helyi hatóságok szerepe

9. A tagállamok ösztönözzék arra a helyi hatóságokat, hogy lakhatással kapcsolatos kötelezettségeik teljesítése során a romák tekintetében éppúgy járjanak el, mint más azonos státuszú személyek esetében. A tagállamok továbbá bátorítsák arra a helyi és regionális hatóságokat, hogy a területi alapú és a helyi fejlesztési stratégiák a roma közösségeket és a közösségek lakhatással kapcsolatos problémáit illetően tartalmazzanak konkrét és pontosan megfogalmazott célkitűzéseket.

III. Jogi szabályozás

A lakhatáshoz való jog

10. A lakhatásra vonatkozóan a tagállamok alakítsanak ki olyan átfogó politikákat és jogi keretet, amely elengedhetetlen ahhoz, hogy a letelepedett vagy vándorló életmódot folytató csoportok gyakorolhassák a lakhatáshoz való jogukat (figyelembe véve az adott földrajzi viszonyokat).

A kapcsolódó jogok

11. A fenti jogi háttér részeként a tagállamok hozzanak létre olyan mechanizmusokat, amelyek a vonatkozó nemzetközi dokumentumokkal összhangban biztosítják a romák számára a kapcsolódó jogokat, így a víz- és áramszolgáltatást, illetve az infrastruktúra olyan egyéb elemeit, mint az oktatás, az egészségügyi ellátás, a szociális támogatás stb.

A jogszabályok alkalmazása

12. A lakhatáshoz való egyenlő hozzáférés biztosítása érdekében a tagállamok gondoskodjanak a fent említett jogszabályi háttér megvalósításáról, és adjanak egyértelmű iránymutatást az illetékes hatóságoknak a lakhatáshoz való jogok gyakorlásáról. Biztosítsanak továbbá világos irányvonalakat a lakhatáshoz és a szolgáltatásokhoz való hozzáférésről, illetve ezek elosztásáról.

A jogi segítségnyújtás iránti igény

13. A tagállamok biztosítsanak a rászorulóknak ingyenes jogi segítségnyújtást, tanácsadást és jogi képviseletet a lakhatáshoz való jog megtagadása esetén, biztosítva ezzel azt, hogy képességük jogaik megvédésére vagy az eredményes jogorvoslat keresésére – ideértve a megtagadott lakhatási jogok bírói úton történő érvényesítését is – nem szenved csorbát a jogsegélyrendszerek hiánya miatt.

Átláthatóság, szakszerű kormányzás és az információhoz való hozzáférés

14. A jogrendszer biztosítson átláthatóságot és szakszerű kormányzást, ideértve a romák jogát a lakáspolitikával kapcsolatos tájékoztatáshoz és az országos vagy helyi szervek lakáspolitikával kapcsolatos, őket feltehetően érintő döntéseinek megismeréséhez.

Civil szervezetek támogatása

15. A roma ügyekkel, különösen tanácsadással és jogi segítségnyújtással foglalkozó nem-kormányzati szervezeteknek megfelelő feltételeket és hatékony segítséget kell nyújtani tevékenységük ellátásához. A tagállamok biztosítsák továbbá a lakhatással foglalkozó nem-kormányzati szervezetek működésének jogi feltételeit.

A lakáspolitikai végrehajtásának ellenőrzése

16. A tagállamok hozzanak létre megfelelően kialakított ellenőrző mechanizmusokat a romákat érintő lakáspolitikai megvalósítására és a gyakorlat ellenőrzésére. A romák képviselőit egyenlő módon be kell vonni minden ellenőrzési és értékelési folyamatba.

Ellenőrzési mechanizmusok

17. A regionális és a helyi hatóságok autonómiájának sérelme nélkül a tagállamok érvényesítsék a 22. bekezdés szerinti törvényességi ellenőrzést annak érdekében, hogy a regionális és a helyi hatóságok döntései a romák lakhatáshoz való hozzáférése tekintetében ne legyenek diszkriminatív hatásúak, és semmilyen formában ne gátolják a megfelelő lakhatáshoz való jog gyakorlását.

IV. A diszkrimináció megakadályozása és a diszkrimináció elleni küzdelem

A hátrányos megkülönböztetést tiltó jogszabályok elfogadása

18. A vonatkozó átfogó jogi szabályozás *expressis verbis* tiltsa a faji vagy etnikai alapú közvetlen vagy a közvetett diszkriminációt a foglalkoztatás, a közjavakhoz és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés, így többek között a lakhatás, a tulajdonszerzés, az oktatás, a foglalkoztatás, az egészségügyi szolgáltatások és a szociális ellátás terén.

A lakhatással kapcsolatos létező jogi szabályozás elemeinek ellenőrzése és felülvizsgálata

19. A tagállamok illetékes hatóságai végezzék el a lakásüggyel kapcsolatos jogi szabályozás, politika és gyakorlat módszeres felülvizsgálatát, és ennek során helyezzenek hatályon kívül minden olyan rendelkezést, illetve szüntessenek meg minden olyan közigazgatási gyakorlatot, amely a romák közvetlen vagy közvetett diszkriminációját eredményezi, tekintet nélkül arra, hogy a szóban forgó következmény előidézője – cselekvése vagy a cselekvés elmulasztása által – állami vagy nem állami szervezet. A tagállamok hozzanak létre olyan mechanizmusokat (például az országgyűlés, emberi jogi biztos, ombudsmanok és így tovább), amelyek biztosítják és elősegítik a lakásügyi szabályozásnak az antidiszkriminációs rendelkezésekkel való összhangját. Ez utóbbi során lehetővé kell tenni a romák képviselőinek és a nem-kormányzati szervezeteknek a részvételét az ellenőrzés minden fázisában.

A roma nők jogainak védelme

20. A tagállamok biztosítsák azt, hogy az antidiszkriminációs szabályozás tiltja a nem szerinti megkülönböztetés mind közvetlen, mind közvetett formáját a közjavakhoz és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés terén, ideértve a lakhatást is. A tagállamok ösztönözzék a roma nők, különösen a gyermekeiket egyedül nevelő asszonyok, a családi erőszak áldozatává vált, valamint egyéb szempontból hátrányos helyzetű roma nők igényeit figyelembe vevő lakáspolitikát; az illetékes hatóságok gondoskodjanak arról, hogy – figyelemmel sürgős megoldást igénylő szükségleteikre – hozzáférjenek a szociális lakásokhoz. A tagállamok alakítsanak ki a roma nők lakhatáshoz való jogának sérthetlenségét biztosító mechanizmusokat.

A szegregáció megakadályozása a környezeti szempontból veszélyes területeken

21. A tagállamok fogantatosítsanak intézkedéseket a környezeti szempontból veszélyes területeken az etnikai alapú szegregáció bármilyen formájának kiküszöbölése érdekében. Ezen intézkedések foglalják magukba a biztonságos lakókörnyezet kialakítását, valamint a roma közösségek számára megvalósítható és megfizethető lakhatási alternatívák biztosítását abból a célból, hogy visszaszorítsák a veszélyes területeken, vagy azok közelében történő letelepedést.

Hatékony szankciók

22. A tagállamok vezessenek be hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciókat azokkal az intézményekkel, szervezetekkel, köztisztviselőkkel vagy a magánszektor szereplőivel szemben, amelyek/akik megsértik a lakhatásra vonatkozó antidiszkriminációs rendelkezéseket. Biztosítani kell, hogy a meglévő jogorvoslati lehetőségek elérhetőek és közismertek legyenek, és a sértettek hozzáférjenek a megfelelő jogorvoslati lehetőségekhez.

V. Az adott lakhatási körülmények védelme és javítása

Birtokbiztonság, lakhatás és használati jog

23. A tagállamok, szem előtt tartva, hogy a lakhatáshoz való jog alapvető emberi jog, a lakhelyre való tekintet nélkül biztosítsák a romáknak a törvénytelen kilakoltatással, a zaklatással, valamint egyéb fenyegetésekkel szembeni védelmét.

A roma telepek és táborok legalizálása

24. A lakhatási körülmények javításának feltételeként a hatóságok tegyenek meg minden erőfeszítést a roma telepek homályos jogi helyzetének tisztázása érdekében. Az illegális táborok esetében a hatóságok arányos lépéseket alkalmazzanak. Ez lehet például tárgyalás vagy jogi eljárás kezdeményezése. Olyan megoldásra kell törekedni, amely lehetőleg minden érdekelt számára elfogadható, és amellyel elkerülhető, hogy a romákat kizárják a mindazon szolgáltatásokhoz való hozzáféréstől, amelyekre az adott állam állampolgáraiként jogosultak.

Tulajdonszerzés

25. A tagállamok az illetékes szerveken keresztül biztosítsák, hogy a romák egyenlő esélyekkel szerezhessék meg annak a területnek a tulajdonjogát, amelyen élnek, valamint megfelelő információ álljon rendelkezésükre a tulajdonszerzésről. Ahol ez nem lehetséges, megfelelő alternatíváról kell gondoskodni.

A törvénytelen kilakoltatás elleni jogi védelem és a törvényes kilakoltatási eljárás

26. A tagállamok dolgozzanak ki a vonatkozó nemzetközi standardokkal összhangban álló jogi keretet a törvénytelen kényszer-és kollektív kilakoltatások elleni fellépés érdekében, és szigorúan ellenőrizték a törvényes kilakoltatás végrehajtásának körülményeit. Törvényes kilakoltatás esetében ha ez szükséges, gondoskodni kell a romák számára megfelelő szálláshelyről, eltekintve a vis maior esetektől. A jogszabályok határozzák meg pontosan a törvényes kilakoltatás menetét, és ez a szabályozás legyen összhangban a vonatkozó nemzetközi normákkal és elvekkel, különösen az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogokkal Foglalkozó Bizottságának a kényszerkilakoltatásról szóló 7. sz. Általános Magyarzatával. Az ilyen intézkedések során az érintett közösséggel vagy egyénnel egyeztetni szükséges, és gondoskodni kell a kilakoltatásról szóló értesítés időben történő átvételéről, az információszolgáltatásról, a méltányos körülmények között zajló kilakoltatás garanciáiról, a hatékony jogorvoslati lehetőségekről, valamint az ingyenes vagy alacsony díjú jogsegélyszolgálat biztosításáról az érintettek javára. Az alternatív szálláshely nem eredményezhet további lakhatási elkülönítést.

A megfelelő szolgáltatások biztosítása

27. Tekintettel a hosszú távra szóló, fenntartható megoldások szükségességére, a tagállamok az illetékes hatóságokon keresztül biztosítsák a roma telepek és táborok esetében is a többségi társadalmat megillető, megfelelő és azonos szintű szolgáltatásokat. Mindazonáltal a hatóságoknak a megfelelő szolgáltatások biztosítása mellett szem előtt kell tartaniuk a roma telepeken és táborhelyeken az életminőség javítását azáltal, hogy a mindennapi életvitelhez jobb körülményeket biztosítanak, ideértve a helyi közigazgatás, a kereskedelmi, a szociális és az egészségügyi ellátás, a közlekedés, a szemétszállítás, az állami lakások, középületek, táborhelyek és környezetük tisztántartásának biztosítását, a konfliktuskezelést a szomszédokkal, a lakbérhátralékkal és díjfizetési hátralékokkal kapcsolatos problémák megoldását stb.

VI. Lakáspolitikai keretek

A lakáshoz jutás elősegítése

28. A tagállamok tekintsék kiemelt feladatuknak a romák lakhatási körülményeinek javítását. Mozdítsák elő, hogy a romák egyenlő esélyekkel rendelkezzenek a magán-, illetve állami ingatlanpiacon, különösen azáltal, hogy a lakások elosztásánál megkülönböztetéstől mentes feltételeket és kritériumokat határoznak meg, illetve azáltal, hogy gondoskodnak az országos szinten konzisztens, a helyi hatóságokra is kötelező erejű jogi és politikai keretek kialakításáról, mivel a lakhatási kérdések rendezése elsősorban a helyi önkormányzatok feladata.

Átfogó és integrált lakáspolitikai

29. Figyelembe véve a lakhatás és az egyéb, a társadalombiztosításhoz, foglalkoztatáshoz, egészségügyi ellátáshoz és oktatáshoz való hozzáféréssel kapcsolatos, szociális jellegű kérdések közötti, potenciálisan összeadódó hatású összefüggéseket, a tagállamok minden szinten átfogó megközelítésre és politikákra ösztönözzék a hatóságokat.

A lakáspolitikai kialakításában való részvétel

30. A romákat be kell vonni a leendő lakókörnyezetük vagy állandó lakásaik kialakításáról folyó tervezésbe és a megvalósításba annak érdekében, hogy a lehető legpontosabban felmérhetőek legyenek sajátos szükségleteik. A tagállamok biztosítsák továbbá, hogy a területükön letelepedett, vagy nomád illetve félnomád életformát folytató romáknak egyaránt lehetőségük legyen a lakókörnyezettel kapcsolatos specifikus szükségleteik megfogalmazására, valamint a társadalombiztosítási és szociális juttatásokhoz (egészségügy, oktatás, foglalkoztatás, kultúra stb.) való hozzáférésre.

A megfelelő lakhatási modellek szükségessége

31. Szem előtt tartva az országos, regionális és helyi viszonyok különbözőségét, a törvényalkotás és stratégia kidolgozása révén a tagállamok gondoskodjanak megfelelő lakhatási modellekről. Lehetővé kell tenni továbbá, hogy a romák különböző módokon, formákban és módszerekkel jussanak saját lakáshoz, így szociális lakáshoz, lakásszövetkezeti lakáshoz, saját kivitelezésben épülő házakhoz, önkormányzati lakásokhoz, lakókocsikhoz vagy egyéb újszerű lakhatási lehetőségekhez. Az említett lakhatási modellek valamennyi összetevőjét (pénzügyi, szociális és egyéb) nagy gondossággal kell meghatározni.

A különleges helyzetekre kidolgozott lakáspolitikai

32. A tagállamok dolgozzanak ki és valósítsanak meg a különféle roma közösségek sajátos helyzeteire szabott programokat. Ezek a programok tartalmazzák a megfelelő és fenntartható lakhatáshoz szükséges teljes fizikai és szociális infrastruktúra kiépítését és fejlesztését.

Jól felszerelt átmeneti lakóhelyek és állomásozóhelyek biztosítása

33. A tagállamok gondoskodjanak megfelelő számú átmeneti lakóhelyről és állomásozóhelyről a nomád és félnomád roma közösségek számára. Ezekben a helyeken biztosítani kell a szükséges szolgáltatásokat, a víz-és áramellátást, az egészségügyi berendezéseket, valamint a szemétszállítást. A kialakított kerítések vagy határok nem sérthetik az egyén méltóságát és a szabad mozgáshoz való jogát.

Egészségügyi és közegészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés

34. A nomád vagy félnomád csoportok számára biztosítani kell a megfelelő higiénés körülményeket és a meglévő egészségügyi szolgáltatások könnyebb igénybevételét (különösen sürgősségi helyzetekben, illetve a megelőzésre összpontosító egészségügyi kampányok részeként). A folyamatosan egészségtelen és elhanyagolt körülmények között élő, legálisan letelepedett roma közösségeknek segítséget kell nyújtani az alapvető higiénés

feltételek biztosításában (segítség javítási munkálatok esetén, az életkörülmények, a környezet jobbá tétele céljából, intézkedések rövidlejárátú kölcsönlehetőségek biztosítására jobb állapotú lakások megvásárlásához, valamint közvetítés a hatóságokkal és közszolgálati szervezetekkel való kapcsolatokban).

A regionális és a helyi hatóságok szerepe

35. A tagállamok győződjenek meg arról, hogy a regionális és helyi hatóságok teljesítik a romákkal szembeni köteleességüket akkor is, ha az adott közösség nem telepedett le állandó jelleggel az adott területen. A helyi hatóságok szakemberei részére képzéseket kell tartani a diszkriminációmentes bánásmódról, ugyanakkor tudatosítani kell bennük, hogy ők felelnek a helyi lakáspolitikában tapasztalható bárminemű megkülönböztető gyakorlatért.

Nemzetközi segítség

36. Abban az esetben, ha a tagállamok nem tudják teljesíteni a lakhatással kapcsolatos kötelezettségeiket, fogadják el a romák helyzetének javítására szolgáló nemzetközi segítséget. A tagállamok fordítsanak kellő figyelmet a nemzetközi segélyprogramokra és –projektekre, és biztosítsák az együttműködés magas fokát, az átláthatóságot és a helyi partnerekkel való szorosabb együttműködést.

Tudatosítás

37. A tagállamok indítsanak a tudatosságot fokozó, figyelemfelhívó kampányokat a romákat a lakáspiacon megillető egyenlő jogokról, illetve a roma közösségek számára szervezzenek felvilágosító kampányokat a megfelelő lakhatáshoz való jogaikról, és ösztönözzék hasonlóan a helyi hatóságokat, valamint a lakhatáshoz való jog területén tevékenykedő nem-kormányzati szervezeteket. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének tagállamai által a II. Lakhatási konferencián elfogadott „Lakhatási Irányelvek” megvalósítására létrehozott nemzeti bizottságok által a biztonságos lakásbérletről és -használatról kezdeményezett országos kampányok jó lehetőséget biztosítanak e tudatosításra.

Foglalkoztatási kezdeményezések és építkezés

38. A tagállamok ösztönözzenek olyan helyi foglalkoztatási programokat, amelyek elősegítik, hogy a romák leendő otthonaik építésének vagy felújításának teljes folyamatában részt vegyenek. Így lehetővé válna, hogy az érintettek anyagi helyzete javuljon, akár egyéni, akár közösségi projekteikkel pályázhassanak, mérséklődhetne az elutasítás és a bizonytalanság érzése, és erősödne a tulajdonosi érzés. A szóban forgó kezdeményezés révén lehetővé válna az is, hogy a romák szakipari gyakorlatot szerezzenek, új pályákat próbálhassanak ki, és ezáltal kevésbé legyenek kiszolgáltatva a munkanélküliségnek.

Statisztikai adatok és lakáspolitikai mutatók

39. A személyes adatok védelmére kidolgozott nemzetközi és nemzeti normákkal összhangban, és azok szellemében, a tagállamok a megfelelő lakáspolitikák kialakításának feltételeként biztosítsák az illetékes országos hatóságok általi rendszeres statisztikai adatgyűjtést a lakhatás szempontjából hátrányos helyzetűek körülményeinek minél pontosabb

felmérése érdekében. Olyan mutatókat is ki kell dolgozni, amelyekkel mérhető bizonyos időtávon a feladatok megvalósítása. A lakhatással kapcsolatban rendszeres adatgyűjtést végző tagállamok az eljárást alkalmazzák a roma lakosság esetében is.

VII. A lakáshoz jutás finanszírozása

A pénzügyi források fenntarthatósága

40. A tagállamok lássák be, hogy a sikeres társadalmi kohéziós politika megfelelő finanszírozást, támogatást, folyamatos elkötelezettséget és hosszú távra érvényes megközelítést feltételez. Mi több, azt is figyelembe kell venni, hogy az ilyen sokrétű problémák megoldása szükségszerűen rugalmasságot igényel. A pénzügyi támogatásokhoz, valamint a stabilitást és a biztonságot szolgáló egyéb eszközökhöz (ideértve, nem kizárólagosan, az ingatlanszerzést) való megfelelő hozzáférés kulcsfontosságú a lakhatással kapcsolatos problémák hosszú távra szóló kezelésében.

A lakhatási projektek különböző forrásokból történő finanszírozása

41. A lakásprojekteknek a központi költségvetésből való finanszírozása mellett a tagállamok biztosítsák az egyéb források (magánadományozók és nemzetközi pénzügyi intézmények) igénybevételét, valamint azt, hogy a projektek adminisztrálása helyi, regionális, országos vagy nemzetközi partnerhálózat révén történjen. Tekintettel arra, hogy a lakásprojektek végrehajtása hosszabb időt vesz igénybe, a projekteket a finanszírozás és a kivitelezés szempontjából átgondoltan kell megtervezni azért, hogy az érintettek körében ne alakuljanak ki túlzott elvárások. Mivel elsősorban egy területre vagy közösségre koncentrált projektekről van szó, alapvető fontosságú a helyi hálózatokra és partnerekre való építkezés.

Integrált finanszírozás

42. Mivel a lakásprojektek átfogó, hosszú távú koncepciók részei, a tagállamoknak, illetékes hatóságaik útján, a projektek finanszírozását olyan átfogó módon kell megközelíteniük, amely figyelembe veszi a fizikai és egészségügyi infrastruktúrát, a társadalmi kohézió szükségletét és a lehetséges kezdeményezéseket, a kultúra, az oktatás aspektusait vagy a foglalkoztatási lehetőségeket.

A romák lakhatásának nemzetközi támogatása

43. A tagállamokat ösztönözni kell a nemzetközi pénzintézetek nyújtotta lehetőségek, köztük a kölcsönök igénybevételére a roma lakásprojektek megvalósításához. Érdemes támaszkodni a pénzintézeteknek az évek során a hasonló integrált projektek finanszírozása során világszerte megszerzett tapasztalataira, így többek között az Európa Tanács Fejlesztési Bankjának tapasztalataira, amelynek egyik feladata a hátrányos helyzetű lakosság lakásprojektjeinek a finanszírozása a társadalmi kohézió előmozdítása érdekében. A Világbank, az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank, valamint egyéb európai uniós programok is hasznosnak bizonyulhatnak e tekintetben.

A lakáshoz jutást szolgáló támogatásokhoz való hozzáférés

44. Szükség esetén a nemzetközi pénzüzetekkel karöltve, a tagállamok hozzanak létre olyan finanszírozási rendszert, amely megkönnyíti a rendelkezésre álló lakástámogatási források megszerzését. A tagállamok, illetékes hatóságaik útján, fontolják meg a nomád és félnomád közösségek számára lakókocsik vagy mobil lakóházak alacsony kamatokra történő megvásárlásának lehetővé tételét vagy olyan pénzügyi konstrukciók kidolgozását, amelyek a támogatást illetően nem hozzák e csoportokat hátrányos helyzetbe az egy helyben élő, letelepedett életformájú közösségekkel szemben.

Az infrastruktúra és a szolgáltatások finanszírozása

45. A tagállamok gondoskodjanak arról, hogy a helyi hatóságok és a pénzüzetek olyan kiegészítő intézkedéseket is finanszírozzanak, amelyek az alapvető infrastruktúra és szolgáltatások kiépítését és általában az életminőség jobbítását szolgálják a roma lakókörnyezetben a mindennapi élet jobb megszervezése és a szociális kohézió erősítése érdekében.

Elkülönített költségvetési források

46. A tagállamok illetékes testületei különítsenek el az érintett hatóságok számára pozitív intézkedésre ösztönző forrásokat, mint például a terepmunka fejlesztése, a romák lakhatási kérdésének figyelembevétele a földhasználatról szóló koncepció kialakításakor, az érintett települések számára szakértő vagy közvetítő igénybevételének lehetősége stb.

VIII. Lakhatási normák

Megfelelő lakáskörülmények mint a lakhatással kapcsolatos normák alapja

47. A tagállamok szabályozzák, és a gyakorlatban is hajtsák végre az Egyesült Nemzetek Szervezete által elfogadott „Lakhatási Irányelvek” 60. bekezdésében a „megfelelő lakáskörülményekről” megfogalmazott koncepciót, valamint az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogokkal Foglalkozó Bizottságának a 4. és 7. sz. Általános Magyarzatában foglaltakat, figyelembe véve az emberi jogi vonatkozásokat, a gazdasági feltételeket mind helyi, mind országos szinten, valamint a vonatkozó szociális és kulturális tényezőket. A koncepció foglalja magába az egész lakosságot, ideértve a romákat is. A „megfelelő lakáskörülmények” meghatározása legyen az alapja minden további, lakhatással kapcsolatos norma megfogalmazásának.

A lakás helyével és a lakókörnyezettel kapcsolatos normák

48. A tagállamok illetékes hatóságaikon keresztül biztosítsák, hogy a roma lakásépítési projektek az ilyen célra alkalmas és a jogszabályok által engedélyezett területeken, ökológiai szempontból egészséges környezetben valósulnak meg. Mindemellett gondoskodniuk kell arról, hogy a romák képesek legyenek felkészülten cselekedni váratlan helyzetekben, mint például természeti katasztrófák vagy járványok esetében, melyek gyakran aránytalanul súlyosabban érintik a kiszolgáltatott csoportokat. Azoknak a meglévő telepeknek a

körülményein, amelyeket a fenti normáknak meg nem felelő helyszínekről nem lehet áttelepíteni, konstruktív környezetvédelmi intézkedésekkel kell javítani.

A köz-és szociális szolgáltatások jogi normái

49. A közszolgáltatásokra - vízre, áramra, utcai takarításra, szennyvízrendszerekre, szemétszállításra stb.- vonatkozó jogszabályok ugyanúgy vonatkozzanak a roma telepekre és táborokra. A tömegközlekedés biztosítása legyen a terület alapú ellátás része. A hatóságok gondoskodjanak arról, hogy olyan közszolgáltatások, mint az egészségügyi, oktatási intézmények, rendőrség, posta és telekommunikációs iroda, legyenek elérhetők az adott területen. A hatóságoknak különös figyelemmel kell lenniük a roma lakókörnyezetek és az iskolák közötti távolságra, mivel ez a gettók kialakulása elleni küzdelem egyik fontos eleme.

A diszkriminációmentességet garantáló biztonsági normák fontossága

50. A roma lakókörnyezet ne legyen rosszabb vagy alsóbbrendű a többségi társadalom településeit és városait jellemző viszonyoknál. A települések infrastrukturális ellátása és a lakásépítés során használt normák semmilyen formában nem diszkriminálhatják a romákat.

Az építkezés minimum követelményei

51. Az építkezés során felhasznált anyag minősége (a beépített anyagok, a lakások, házak látható részei, így az asztalosmunka, a fal és padlóburkolás, a különböző szerelések, a fürdőszobai kellékek, a technikai eszközök stb.) a bérlők anyagi lehetőségeitől, a rendelkezésre bocsátott közpénztől és végső soron az adott társadalom gazdasági helyzetétől függ. A tagállamok ezért rendelkezzenek az építkezés minimum követelményeiről, amelyek biztosítják az egészséges életet, a kiegyensúlyozott családi viszonyokat, a gyermeknevelés megfelelő körülményeit és a jószomszédi kapcsolatokat.

A lakások átalakítására és bővítésére vonatkozó szabályok

52. A lakások alapterülete feleljen meg a bérlők számának, figyelembe véve a normális emberi térigényt. Mivel a családok nem statikusak – növekvő családlétszám, az anyagi lehetőségek, kulturális igények, életszükségletek változása, a célok és törekvések alakulása – építészeti és jogi szempontból követhetővé kell tenni az effajta dinamizmushoz való alkalmazkodást az esetleges bővítéseknek vagy a lakásbelső átalakításának megkönnyítése révén. Még ha a lakások az átlagosnál kisebb alapterülettel épülnek is meg, azokat úgy kell kialakítani, hogy alkalmasak legyenek a bővítésre. A lakásszerkezet és alapterület alakítására vonatkozó normákat kell bevezetni, biztosítva ezzel a szegény családok részére a technikai lehetőséget arra, hogy kezdeti szerény lakáskörülményeiken a későbbiekben változtathassanak.